

ВПЛИВ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто вплив нестабільного зовнішнього середовища на бізнес-процеси підприємств. Проаналізовано основні фактори, що формують нестабільність, зокрема економічні, політичні, соціальні та технологічні аспекти. Окреслено основні загрози для бізнесу, які виникають у зв'язку з цими змінами, та визначено підходи до мінімізації їх негативного впливу. Запропоновано методи адаптації підприємств до динамічних умов, включаючи стратегічне планування, ризик-менеджмент і цифровізацію процесів.

Ключові слова: бізнес-процеси, нестабільне зовнішнє середовище, управління ризиками, стратегічне планування, адаптація підприємств, економічна турбулентність, кризовий менеджмент.

Abstract

The article examines the impact of an unstable external environment on the business processes of enterprises. The main factors that form instability are analyzed, in particular economic, political, social and technological aspects. The main threats to business that arise in connection with these changes are outlined, and approaches to minimizing their negative impact are identified. Methods for adapting enterprises to dynamic conditions are proposed, including strategic planning, risk management and digitalization of processes.

Keywords: business processes, unstable external environment, risk management, strategic planning, enterprise adaptation, economic turbulence, crisis management.

Вступ

Сучасні підприємства функціонують у динамічному середовищі, що характеризується високою турбулентністю, економічними кризами, технологічними проривами, змінами в законодавчому полі та геополітичними викликами [1]. Нестабільність зовнішнього середовища впливає на всі аспекти бізнес-процесів, змушуючи підприємства адаптуватися, впроваджувати антикризові заходи та розробляти стратегії стійкості [2]. Дослідження даного впливу є актуальним, оскільки дозволяє розробити ефективні механізми управління підприємствами в умовах нестабільності.

Метою роботи є дослідження впливу нестабільного зовнішнього середовища на бізнес-процеси підприємств, виявлення основних загроз та викликів, а також розробка рекомендацій щодо адаптації та підвищення стійкості підприємств в умовах економічної, політичної та технологічної нестабільності.

Результати дослідження

Нестабільне зовнішнє середовище – це сукупність зовнішніх факторів, що змінюються у непередбачуваний спосіб і впливають на діяльність підприємства [3]. Воно може включати економічні кризи, політичні конфлікти, зміни у споживчих вподобаннях та інші чинники, що створюють ризики для бізнесу. У сучасних умовах зростання глобалізації та цифровізації підприємства стикаються з ще більшими викликами, що потребують ефективних стратегій адаптації [4]. Аналіз основних факторів нестабільності зовнішнього середовища дозволяє визначити ключові ризики, з якими стикаються підприємства в сучасних умовах. Економічні, політичні, технологічні та соціальні чинники мають суттєвий вплив на діяльність компаній, змушуючи їх шукати нові підходи до управління бізнес-процесами. Визначення та оцінювання цих факторів є критично важливим для розробки ефективних стратегій адаптації, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності та довгостроковій стійкості підприємств.

Основні фактори нестабільності зовнішнього середовища

До ключових чинників, що впливають на підприємства, належать:

1. Економічні фактори: інфляція, коливання валютного курсу, рецесії та фінансова криза, що впливають на купівельну спроможність споживачів та інвестиційну привабливість [5].
2. Політичні фактори: зміни в законодавстві, торговельні обмеження, санкції та політична нестабільність можуть спричинити перебої в постачанні ресурсів і зміну стратегічних напрямів розвитку компаній [6].
3. Технологічні фактори: швидкий розвиток цифрових технологій, автоматизація виробничих процесів, використання штучного інтелекту змінюють підходи до ведення бізнесу та конкурентну боротьбу [7].
4. Соціальні фактори: зміни у споживчих уподобаннях, соціальна відповідальність бізнесу, екологічні тренди та вплив глобалізації відіграють значну роль у формуванні маркетингових стратегій компаній [8].

Всі ці фактори можуть створювати суттєві перешкоди для стабільної діяльності підприємств. Водночас, правильно побудовані стратегії управління можуть допомогти компаніям пристосуватися до змін і використати їх як можливості для зростання. Зважаючи на багатофакторний характер нестабільного зовнішнього середовища, його вплив на підприємства є багатовимірним. Він позначається як на фінансових показниках, так і на організаційних аспектах ведення бізнесу. Зокрема:

1. Фінансовий стан підприємств: зростає потреба у додаткових фінансових резервів для забезпечення стійкості, підвищується вартість залучених ресурсів, а також ускладнюється доступ до кредитування [9].
2. Управління ризиками: виникає необхідність розробки ефективних антикризових стратегій та механізмів адаптації, що включають страхування ризиків, створення резервних фондів та використання гнучких фінансових інструментів [10].
3. Стратегія розвитку: компанії змушені переглядати бізнес-моделі, впроваджувати цифрові технології, оптимізувати витрати та диверсифікувати виробництво, щоб зберегти стійкість у нестабільному середовищі [3].
4. Конкурентоспроможність: підприємства, які швидше адаптуються до змін, отримують конкурентні переваги, застосовуючи інноваційні підходи до ведення бізнесу, партнерства та клієнтоорієнтовані стратегії [5].

Таким чином, зміни в зовнішньому середовищі можуть стати як загрозами, так і новими можливостями для розвитку підприємств. Гнучкість у прийнятті рішень, інвестиції в інновації та стратегічне планування є ключовими елементами успішного функціонування бізнесу в сучасних умовах.

В умовах високої динаміки зовнішнього середовища підприємства змушені не лише реагувати на зміни, а й розробляти ефективні механізми адаптації. Використання стратегічного планування, цифрових технологій та диверсифікації діяльності допомагає знизити ризики та забезпечити стійкість бізнесу. Для мінімізації негативного впливу нестабільності зовнішнього середовища компанії можуть використовувати такі підходи:

1. Стратегічне планування: розробка гнучких бізнес-стратегій, що враховують потенційні ризики, проведення SWOT-аналізу та створення сценаріїв розвитку [6].
2. Цифровізація бізнес-процесів: автоматизація, використання штучного інтелекту та Big Data для прогнозування змін, що дозволяє швидше реагувати на кризові ситуації [7].
3. Диверсифікація ризиків: вихід на нові ринки, розширення асортименту продукції, впровадження альтернативних каналів збуту для зменшення залежності від однієї бізнес-моделі [8].
4. Фінансове планування та антикризове управління: створення фінансових резервів, пошук альтернативних джерел фінансування, залучення інвестицій та партнерських програм [9].
5. Підвищення гнучкості управлінських рішень: використання agile-методології, адаптивного менеджменту та швидкої реакції на зміни ринку [10].

Окрім зазначених стратегій, підприємства можуть використовувати й інші методи для мінімізації ризиків та підвищення ефективності своєї діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Сучасні компанії все частіше відходять від жорстких традиційних моделей управління та впроваджують концепцію гнучкого підприємництва [6]. Це означає швидке реагування на зміни ринку, адаптацію продуктів під нові запити споживачів та оперативне коригування бізнес-стратегії.

Наприклад, під час економічних криз багато підприємств переходять до більш ощадливого використання ресурсів, а у періоди економічного піднесення – розширюють масштаби діяльності. Також важливим інструментом є аутсорсинг та партнерство, що дозволяє підприємствам оптимізувати витрати та зосередитися на своїх ключових компетенціях. Делегування частини бізнес-процесів зовнішнім компаніям, таких як логістичні або ІТ-процеси, сприяє швидшій адаптації до змін середовища та зменшенню операційних витрат.

Ще одним ключовим напрямом є інноваційний розвиток, який передбачає вкладення у дослідження та розробки, автоматизацію виробничих процесів, використання штучного інтелекту (AI) та великих даних (Big Data). Це дає змогу підприємствам отримати конкурентні переваги, оскільки цифрові технології для прогнозування ринкових змін допомагають більш ефективно керувати ресурсами та уникати фінансових втрат. Окрім того, важливу роль відіграє розвиток корпоративної культури та персоналу. Навчання працівників, підвищення їхньої кваліфікації, розвиток гнучких навичок (soft skills) підвищують ефективність компанії, адже команди, які вміють працювати в кризових умовах та швидко приймати рішення, мають значно вищі шанси на успіх у мінливому середовищі [9].

Застосування кризового менеджменту також є важливим елементом стійкості бізнесу. Ефективний антикризовий менеджмент передбачає створення спеціальних планів дій на випадок економічних чи політичних потрясінь. Це може включати диверсифікацію фінансових потоків, зменшення витрат на неперіоритетні напрями діяльності та розробку альтернативних стратегій розвитку.

Важливим етапом адаптації є оцінка ефективності впроваджених заходів. Компанії мають регулярно аналізувати результати змін, відстежувати ринкові тенденції та коригувати свої стратегії відповідно до нових викликів.

Світова практика демонструє, що підприємства, які інвестують у технологічні рішення, оптимізують операційні процеси та впроваджують сучасні підходи до управління, мають значно вищі шанси на виживання та зростання навіть у нестабільних економічних умовах. Наприклад, під час глобальної пандемії COVID-19 багато компаній швидко перейшли на дистанційні моделі роботи, впровадили онлайн-продажі та автоматизували логістичні процеси, що дозволило їм не лише уникнути збитків, а й розширити клієнтську базу [5].

Таким чином, успішна адаптація бізнесу в умовах нестабільного зовнішнього середовища вимагає комплексного підходу, що поєднує стратегічне планування, використання сучасних технологій, оптимізацію управлінських процесів та розвиток персоналу.

Висновки

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та політичної нестабільності підприємства стикаються з дедалі складнішими викликами, що можуть суттєво впливати на їхню діяльність. Нестабільне зовнішнє середовище створює додаткові ризики для бізнесу, змушуючи компанії переглядати свої стратегії, підходи до управління та операційні процеси. Аналіз основних факторів нестабільності показав, що ключовими загрозами для підприємств є економічні кризи, валютні коливання, політична нестабільність, зміни в законодавстві, швидкий розвиток технологій та соціально-економічні зміни.

Дослідження впливу нестабільного середовища на бізнес-процеси підприємств продемонструвало, що найбільш уразливими сферами є фінансова стабільність, конкурентоспроможність, управління ризиками та стратегічне планування. Втрата контролю над цими аспектами може призвести до суттєвих фінансових втрат, зменшення ринкової частки або навіть до банкрутства підприємства.

Однак, незважаючи на виклики, компанії можуть не лише ефективно адаптуватися до змін, але й отримати конкурентні переваги за умови правильного використання методів управління та стратегічного планування. Застосування антикризового менеджменту, впровадження цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів, диверсифікація діяльності та стратегічне партнерство дозволяють компаніям залишатися стійкими навіть у найскладніших умовах. Особливу роль відіграє розвиток корпоративної культури, орієнтованої на гнучкість, адаптивність та інновації.

Світова практика доводить, що підприємства, які інвестують у розвиток персоналу, вдосконалюють управлінські процеси та використовують сучасні технології, мають значно вищі шанси на стабільний розвиток. Важливим аспектом є також прогнозування змін та формування сценарних планів, що дозволяють оперативно реагувати на нові виклики.

Отже, успішне функціонування підприємств у нестабільному зовнішньому середовищі можливе лише за умови комплексного підходу до управління, що поєднує стратегічне планування, інновації, фінансову стійкість та ефективну комунікацію з партнерами та клієнтами. Підприємства, які швидше адаптуються до нових умов, не лише мінімізують ризики, але й отримують можливості для зростання та розширення свого впливу на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Раєвська О. В., Бровко О. І., Жуй С. Дослідження впливу факторів зовнішнього середовища на формування економічної поведінки підприємства. [Електронний ресурс] // Бізнес Інформ. – 2023. – №8. – С. 193–198. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2023&abstract=2023_8_0_193_198
2. Безручко О. О. Особливості управління економічним потенціалом підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища. [Електронний ресурс] // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Серія «Економічні науки». – 2014. – №1. – С. 96–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknek_2014_1_13
3. Кара Н. І. Види стратегій та оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. [Електронний ресурс] // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». – 2016. – №847. – С. 97–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2016_847_17
4. Альбертов Ш. Б. Вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективне функціонування організацій фінансової сфери діяльності. [Електронний ресурс] // Херсонський державний університет, 2024. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/19699?show=full>
5. Оцінка впливу зовнішнього середовища на підприємство. [Електронний ресурс] // Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13468/>
6. Петров В. М., Іваненко О. Л. Управління ризиками підприємств за умов нестабільного економічного середовища. [Електронний ресурс] // Науковий вісник Національного університету харчових технологій. – 2022. – №4. – С. 112–118. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f3492b2-eb15-430f-827c-4e5eb9299b6f/content>
7. Долгалова О. Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. [Електронний ресурс] // Галицький економічний вісник. – 2024. – Том 89, №4. – С. 120–129. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46460/2/GEJ_2024v89n4_Dolgalova_O-Assessment_of_the_influence_120-129.pdf
8. Лепетюха Н. В., Артекова Т. О. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. [Електронний ресурс] // Харківський національний економічний університет. URL: <http://global-national.in.ua/issue-14-2016/22-vipusk-14-gruden-2016-r/2580-lepetyukha-n-v-artekova-t-o-otsinka-vplivu-faktoriv-zovnishnogo-seredovishcha-na-diyalnist-pidpriemstva-kharchovoji-promislovosti>
9. Тесленок І. М., Кримська Л. О. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища в системі управління промисловим підприємством. [Електронний ресурс] // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2019. – №11. – С. 76–83. URL: <https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d737dc34-7d1d-4ff6-9e39-491fe2d56442/content>
10. Нижник В. М., Полінкевич О. М. Методи оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на бізнес-процеси промислових підприємств. [Електронний ресурс] // Економічні науки. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=ecnem_2012_9\(2\)_49](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=ecnem_2012_9(2)_49)

Пустільник Ілона Олександрівна — студентка групи МБА-23мз, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ilonapustilnik@gmail.com

Науковий керівник: **Краєвська Алла Станіславівна** — к.е.н., доц. каф. ПЛМ, декан факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Pustilnik Ilona O. — student of the MBA-23mz group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ilonapustilnik@gmail.com

Supervisor: **Krayevska Alla S.** — Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of PLM, Dean of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia